

УДК 373.1:37.014.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.20>**Каламан О.Б.**

докторка економічних наук, доцентка,
професорка кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5586-7654>

Зеркіна О.О.

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри економіки і міжнародних економічних відносин
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2500-3959>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті розглянуто концептуальні підходи до трактування поняття ефективності діяльності закладів вищої освіти. Наведено бачення багатьох провідних вчених, визначено поняття та виявлено особливості розуміння цього терміну відносно саме закладів вищої освіти. З'ясовано ключові складові поняття ефективності для ЗВО та доведено, що саме має оцінюватися в цьому контексті. Надано аргументацію щодо необхідності визначення рівня ефективності та побудови політики сприятливого освітньо-науково середовища в закладах вищої освіти у майбутньому. Наведено аналіз результатів опитування серед здобувачів вищої освіти та показано рівень їхньої оцінки в поточному освітньому середовищі. Наведені рекомендації щодо напрямів поліпшення освітнього середовища в площині використання відповідного технологічного фактору та змісту дистанційного навчання разом з розвитком діджитал-технологій.

Ключові слова: управління ефективністю, ефективність закладів вищої освіти, освітнє середовище, ефективність освітньої діяльності, ефективність, якість освіти, ефективність ЗВО, вища освіта, освіта, заклади вищої освіти, оцінка діяльності ЗВО, ефективність діяльності закладів вищої освіти, управління ефективністю, управління, оцінка ефективності.

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти є одними з найважливіших інститутів всебічного розвитку. Вони відповідають за підготовку та кваліфікацію кадрів у світлі науково-технічного прогресу. Учасники навчального процесу в закладах вищої освіти є найважливішими елементами освітнього середовища та причинами їхнього успіху у досягненні своїх соціальних цілей. Тому оцінка діяльності учасників освітнього процесу та виявлення факторів, які заважають їм належним чином виконувати свою роботу, є відповідним показником зацікавленості здобувачів, що роблять внесок у розвиток майбутнього суспільства. Тому важливо підвищити якість вищої освіти та її вплив на ефективність освітньої діяльності у всіх її аспектах, зокрема, щодо змісту освітніх програм, заходів, навчальних планів, сучасних технологій, її здатності відповідати здібностям здобувачів, різноманітностям цілей і рішень та їхньому внеску у сталий розвиток закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання значущості діяльності закладів вищої освіти та вагомості результатів їхньої діяльності є нагальним для вчених в багатьох країнах та з точки зору багатьох аспектів. Так, аспектами успішності функціонування ЗВО займалися такі вчені, як Карамішев Д.В., Гришина Н.М., Грибко О.В., Ревенко Т.В. [1], Зозуляк-Слущик Р.В. [2], Гудан Л.А., Морін О.Л., Охріменко З.В., Пархоменко О.М., Гриценко Л.І., Ткачук І.І. [3], Ребухи Л.З. [4], Лагодінський О.С., Зінченко А.А. [5], Марухленко О. [6], Ковтун О.В., Сидоренко С.І. [7], Ревенко Т.В. [8], Саєнко Н.С., Голуб Т.П., Лавриш Ю.Е.,

Лук'яненко В.В., Литовченко І.М. [9] та багато інших. Але частина, що могла би бути присвяченою дослідженню концептуальних підходів до трактування поняття ефективності діяльності закладів вищої освіти все ще залишається недостатньо розробленою, що і обумовило напрям нашого дослідження.

Метою статті є з'ясування, систематизація та обґрунтування концептуальних підходів до трактування поняття ефективності діяльності закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Непрогнозованим є той факт, що, наприклад, оцінювання здобувачами інших учасників освітнього процесу у провідних закладах вищої освіти по всьому світу використовується як ключовий фактор у прийнятті рішень щодо наймання цих учасників на роботу або підвищення по кар'єрних сходах. Таким чином, результативність наукової та академічної діяльності викладачів ЗВО є наріжним каменем, тобто найважливішим елементом і займає чільне місце в закладах вищої освіти різних країн світу. Досвід українських ЗВО щодо ефективності роботи є відносно слабким порівняно з міжнародними. Українські заклади вищої освіти стикаються з проблемами щодо рівня ефективності освітньої діяльності, які підкреслюються недостатньою імплементацією сучасних технологій в освітній процес.

Цікавим для нашого дослідження є аналіз та синтез найважливіших здобутків, що були відображені у сучасних публікаціях. Наприклад, дослідження колективу авторів мало на меті визначити ефективність вищої

освіти з точки зору науково-педагогічних працівників у міжнародних та українських закладах вищої освіти [1]. Дослідження показало, що відносна вага ефективності освітньої діяльності була високою, а ефективність освітньої діяльності з точки зору науково-педагогічних працівників у міжнародних ЗВО була середньою. У результаті дослідження зроблено багато рекомендацій, найважливішою з яких є важливість розробки стандартів для топ-менеджменту закладів вищої освіти, які допомагають підвищити ефективність їхньої роботи.

Важливий внесок в оцінку системи ефективності управління закладами вищої освіти робить в своїй праці Зозуляк-Случик Р.В. [2]. Вона була спрямована на виявлення впливу робочого середовища і організаційної культури та проведення лекцій в інтерактивному режимі в ЗВО. Найважливішими висновками дослідження є те, що існує взаємозв'язок і позитивний вплив на задоволеність роботою та результативність лекцій в закладах вищої освіти. Нагадаємо, що дослідження було проведене лише у 2019 році, коли питання дистанційної роботи, обумовленої пандемією, ще не були в Україні досить актуалізовані. Що і обґрунтовує цікавість до результатів саме цього дослідження.

Важким є дослідження, яке має на меті визначити, як покращити якість складу здобувачів, підвищити їхню спроможність брати участь у побудові свого професійного становлення, а також звернутись до покращення навчальної успішності відповідно до поглядів викладачів ЗВО. Основні висновки дослідження полягали в тому, що існує тісний зв'язок між якістю наставництва та якістю результатів вищої освіти [3].

В свою чергу Ребуха Л.З. [4] запропонувала науковий доробок, спрямований на визначення стратегій і методів навчання, якими користуються викладачі, виявлення перешкод, які впливають на використання сучасних стратегій і методів навчання, а також визначення особистих і професійних вимог до викладачів. Найважливіші висновки дослідження полягають у тому, що деякі з особистих характеристик мають певний ступінь негативу, від якого викладачі повинні відмовитися. Наприклад, високий відсоток викладачів боїться використовувати невербальні засоби комунікації у спілкуванні зі студентами, що, безумовно, послаблює якість та ефективність комунікативного процесу.

Доцільним для нашого аналізу є напрацювання Лагодинського О.С. та Зінченко А.А. [5], метою якого було розробка критеріїв оцінки студентами викладачів і поширення них серед студентського середовища, а також визначення потреби викладачів у навчанні, пов'язаному з цим оцінюванням. Основні висновки дослідження полягали в тому, що серед викладачів існує високе усвідомлення необхідності розробки методів навчання викладачів для підготовки критеріїв оцінювання. Результати підтвердили необхідність імплементації технологічних інновацій та елементів цифровізації до освітнього процесу.

В парадигмі нашого аналізу, наведемо, основні висновки з наукової роботи Марухленко О. [6], яка мала на меті визначити якість інституційної ефективності в закладах вищої освіти, визначити роль стратегічного планування в досягненні якості інституційної діяльності в ЗВО і надати чіткі та конкретні показники ефективності.

Дослідники Ковтун О.В. та Сидоренко С.І. [7] своєю метою виділяли визначення процедурних кроків для покращення якості діяльності закладу вищої освіти та визначення вимог для покращення якості його роботи, а також отримання доступу до механізмів покращення вимог щодо якості роботи ЗВО. Найважливішими висновками з дослідження є те, що для кожного структурного підрозділу та його керівництва існує своє бачення та розуміння, яке впливає з місії закладу, до якого він належить. Крім того, суттєвий внесок у формування категорії якості освітніх послуг припадає на відповідне робоче середовище для забезпечення всіх технічних потреб та обладнання, які сприяють покращенню якості діяльності ЗВО.

Метою наукових пошуків іншої дослідниці Ревенко Т.В. [8] було проаналізувати елементи навчального процесу як в академічній, так і в допоміжній частині, і зосередити увагу на навчальному процесі та академічному середовищі, зокрема, звернути увагу на ефективність і якість навчального процесу. Найважливіші висновки полягали в тому, що були помічені диспропорції у розподілі навчальних матеріалів по навчальних роках. Існує суттєва прогалина у питаннях наукового керівництва та координації управлінських процесів через неврахування рівня академічної довіри, а також є проблеми в доступності книг за часом, кількістю та типом. Науковий матеріал зазвичай є обмеженим презентаціями в PowerPoint, що є недостатнім за умови відсутності активного супроводу викладача.

Інше дослідження спрямоване на розвиток когнітивних, практичних і технологічних навичок студентів, щоб покращити їхню результативність, підвищити їхній науковий досвід та підготувати орган технічної підтримки, а також імплементацію цифровізації в навчальний процес з метою розвитку студентської ініціативи. Найважливішими висновками дослідження було те, що якість кваліфікаційних робіт впливає на розвиток діяльності закладу вищої освіти та підвищення його соціальної відповідальності. Відсутність системи планування та постановки оперативних цілей призводить до неякісного, неповноцінного та несвоєчасного виконання завдання. Але, в наведеному дослідженні доводиться, що концентрація уваги на розвитку студентської ініціативи та впровадження цифровізації дозволять досягти інтересів і цілей закладу вищої освіти [9].

Неочікуваних висновків дійшли інші науковці, коли намагалися охарактеризувати і оцінити роботу закладу вищої освіти відповідно до стандартів якості освіти та виявити недоліки в роботі закладу. Найважливіші висновки дослідження полягали в тому, що відносна значущість стандартів управління якістю серед наукової спільноти залежно від секторів і робочих місць є різною. Крім того, відмічається відсутність необхідної інформації на веб-сайтах закладів вищої освіти, неспроможність прийняти електронну пошту як аспект адміністративної роботи закладу та використання цифрової техніки лише з метою друку [10].

Попередні дослідження стосувалися вимог до успішності та ефективності навчання у закладах вищої освіти. Деякі дослідження також вивчали взаємозв'язок між електронним навчанням і підвищенням ефективності навчання [11]. У всіх попередніх дослідженнях

використовувався аналітично-описовий метод. Деякі використовували метод комплексного опитування, інші використовували метод вибірки, інші ж використовували метод дослідження конкретних випадків. Поточне дослідження узгоджується з використанням подібної методології з частковим описовим аналітичним підходом та з використанням інструменту, який відрізняється з точки зору вимірів, охоплених дослідженням, і періоду часу.

Можна сказати, що заклади вищої освіти, науково-дослідні центри, спеціалізовані науково-академічні інститути мають особливий характер та сферу діяльності. Заклади вищої освіти є перш за все дослідницькими центрами, де вони прагнуть збагатити наукові, інтелектуальні та пізнавальні, а також наукові центри для випуску компетентних кадрів, повністю кваліфікованих для задоволення потреб місцевих і зовнішніх установ. Крім того, ЗВО є дорадчими центрами, які надають відповідні послуги підприємцям, громадянському суспільству, місцевим і регіональним громадам. Існує кілька концепцій, пов'язаних із результативністю закладів вищої освіти, коли діяльність закладу вимірюється трьома показниками: ефективність, результативність та продуктивність.

В одній з наукових монографій ефективність визначається як здатність виконувати завдання та посиляється на результати, пов'язані з набуттям мінімальних можливостей і навичок [12]. Інші автори визначають ефективність як раціональне використання компромісу між альтернативами, вибір найкращих таким чином, щоб зменшити витрати або максимізувати прибуток [13].

Деякі автори показали, що ефективність – це належне функціонування бізнесу, і це визначення показує кореляцію між ефективністю та продуктивністю. Деякі автори визначили результативність як спробу отримати конкретні факти чи дані, які допомогли б проаналізувати та оцінити продуктивність, поведінку працівника протягом певного періоду часу, а також оцінити ступінь технічної компетентності, практичного та наукового процесу у поточних умовах та майбутньому.

Дослідники вважають, що заклад проявляє ефективність як пріоритетність серед своїх цілей, з точки зору ефективного використання наявних ресурсів, а також можливості інвестування часу та коштів для обслуговування навчального процесу та наполегливої роботи для підтримання ефективності, а також оптимальне та безпечне використання природних ресурсів, включаючи збереження навколишнього середовища.

На наш погляд, концепцію освітньої ефективності доцільно розглянути з різних точок зору. Так, можемо визначити її як усі навчальні практики викладача для досягнення бажаних цілей і включити всі види діяльності та освітні процедури, які виконуються щоб підвищити освітню продуктивність викладача, при цьому успішність здобувачів є одним із найважливіших показників навчальної ефективності. Важливо зазначити, що навчальна продуктивність є результатом усіх навичок і знань, отриманих усіма, хто брав участь у навчальному процесі, де результативність сприяє підвищенню ефективності як студентів, так і ЗВО.

Завдяки представленню дослідниками попередніх визначень, концепція компетентності тісно пов'язана з освітньою продуктивністю, яка є вихідними та вхід-

ними даними, і сприяє прискореному процесу технологічного наукового розвитку у світі, де існує інтегративний зв'язок і кореляція між поняття ефективності та продуктивності. Ефективність в цьому контексті пов'язана зі здатністю працювати на певному рівні продуктивності, а також здатністю системи освіти досягати цілей. Таким чином, можемо підсумувати, що продуктивність – це робота, яку необхідно виконати вимірюваним способом, а ефективність безпосередньо пов'язана з продуктивністю та впливає на процес навчання.

Діяльність закладів вищої освіти викликає все більший інтерес у всіх розвинених суспільствах і суспільствах, що розвиваються. Кожен працює над підвищенням ефективності своїх закладів, оскільки це впливає на темпи економічного та соціального розвитку. Вчені зазначають, що освітня продуктивність важлива через її переваги, які сприяють розвитку навчального закладу, а саме [14; 15]:

1. Освітня результативність та її роль у координації та розвитку знань. Так, викладач позитивно взаємодіє з поточними подіями та змінами у світі відповідно до філософії освіти та її цілей, а також використовуючи наукові знання та сучасні методи. Крім того, цей напрям обумовлює допомогу викладачу готувати здобувачів до самоосвіти, навчання впродовж життя та розкриття знань, інформації, креативності та передавання матеріалу своїм здобувачам.

2. Освітня продуктивність та її роль у розвитку когнітивних навичок. Включає когнітивні процеси аналізу, синтезу тощо, дозволяючи інтерпретувати подію та підтвердити обґрунтування доказів, що підтверджує продуктивність. Навчає здобувачів встановлювати обмеження для своїх думок та оцінювати аргументи.

3. Результативність освіти і її роль у розвитку вищої освіти, загалом, та ЗВО, зокрема. Основна увага приділяється розвитку фундаментальних наук, використанню сучасних освітніх систем, тенденцій сучасних досліджень і дисциплін, які не відстають від світових подій, а також розширенню формату технологічних інститутів.

Важливість освітньої ефективності розглядається в моделі з двох сторін: як основний метод навчання та тип навчального процесу. Метод навчання полягає в тому, щоб пояснити загальну інформацію, рівень навчальної продуктивності – це рівень запам'ятовування інформації, рівень застосування та рівень відкриття, і ці методи поєднуються для покращення продуктивності учнів, надаючи можливість вивчати, відкривати та вміти своєчасно отримувати інформацію без зайвих витрат. Він відноситься до набору стратегій, які використовує викладач під час навчального процесу, щоб стимулювати мислення своїх учнів і підвищувати їхню мотивацію до навчання, реалізуючи свої навички щодо планування, реалізації та оцінки, які допомагають у розвитку навичок [16].

Дослідники використовували аналітичний опис як підхід, який базується на вивченні явища, що існує в реальності. Він пов'язаний з точним описом, вираженим у кількісних виразах, і, таким чином, робить висновки, на яких базується запропонований підхід. Крім того, були використані два основні джерела інформації:

1. Первинні джерела: огляд аналітичних аспектів дослідження, збір початкових даних за допомогою анкет як основного інструменту для дослідження, розроблено спеціально з цією метою.

2. Вторинні джерела: звернення до книг, довідок і відповідних міжнародних періодичних видань, статей і звітів, попередніх досліджень та аналізу інформації в мережі Інтернет.

Таким чином, можна зробити висновок, що здобувачі визначають ефективність освітньої системи на середньому рівні. Вважаємо за доцільне також підкреслити, що механізм покращення ефективності може допомогти топ-менеджменту закладів вищої освіти розробити поліпшену освітню політику. Подібна ситуація пояснюється дефіцитом фінансових ресурсів у сучасних вітчизняних ЗВО. Цей висновок узгоджується з попередніми дослідженнями, які показали, що Велика Британія, Австралія та Фінляндія є більш ефективними у забезпеченні відповідного середовища для фінансування наукових досліджень, ніж інші країни. Також під час дослідження було встановлено той факт, що недостатній рівень зусиль науковців змушує використовувати найпростіші методи, які виробляються шляхом імплементації існуючих результатів досліджень. Подібне трактування визначається як методологія дослідження, низька мотивація наукового дослідження та відсутність креативності у виборі тем досліджень [17].

Цікавим є факт того, що аспіранти визначають рівень ефективності навчання як дуже високий. При цьому існують суттєві відмінності між середнім рівнем оцінок ефективності освітньої діяльності в українських та іноземних закладах вищої освіти, що визначає рівень міжнародних закладів як вищий проти рівня вітчизняних ЗВО. Важливо також відзначити розвиток стратегій електронного навчання, які впливають на ефективність освітньої та дослідницької роботи. Так, доцільно продовжувати відповідно до позиції закладу

в місцевому та міжнародному середовищі, що ставить цей розвиток на найвищу позицію серед закладів вищої освіти завдяки імплементації диджиталізації навчання.

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що використання відповідного технологічного фактору та змісту дистанційного навчання разом з розвитком диджитал-технологій та порівняння його з сайтом іноземних закладів вищої освіти, може бути удосконаленням за наступними позиціями:

- оптимізації робочого дня викладачів, які використовують електронне навчання;
- концентрації уваги на політику та процедури ЗВО, стимулюючи електронне навчання;
- створення електронного довідника для ЗВО, що є частиною концепції електронного навчання, прийнятого закладами вищої освіти;
- використання провідних маркетингових планів, які сприяють поширенню культури цифрової освіти;
- забезпечення студентам доступу до інформаційних ресурсів через бібліотечні фонди, які зацікавлені в результатах наукових досліджень.

Реалізація зазначених аспектів допоможе закладам вищої освіти України займати провідні позиції у світових рейтингах та успішно підвищувати окреслені показники ефективності не лише в умовах сьогодення, але й будувати успішну навчально-наукову політику на майбутнє.

Таким чином, мета статті, яка полягала у з'ясуванні, систематизації та обґрунтуванні концептуальних підходів до трактування поняття ефективності діяльності закладів вищої освіти, була досягнута. Подальшим напрямом дослідження може стати виокремлення частини закладів вищої освіти м. Одеса, які досягли високого рівня зазначених показників, та виявлення факторів такого досягнення. На основі чого можливим буде сформулювати практичні рекомендації для існуючих ЗВО, які б допомогли підвищити їхню ефективність.

Список використаних джерел:

1. Карамішев Д.В., Гришина Н.М., Гришко О.В., Ревенко Т.В. та ін. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти: монографія / за заг. ред. д. держ. упр., проф. Д.В. Карамішева. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2020. 180 с.
2. Зозуляк-Слущик Р.В. Формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах: монографія. Івано-Франківськ : НАIP, 2019. 460 с.
3. Гуцан Л.А., Морін О.Л., Охріменко З.В., Пархоменко О.М., Гриценко Л.І., Ткачук І.І. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу: монографія / за ред. О.Л. Моріна. Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. 220 с.
4. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л.З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
5. Лагодинський О.С., Зінченко А.А. Формування діагностичної компетентності майбутнього викладача закладу вищої освіти як проблема педагогіки. *Академічні Візії*. 2023. № 21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8143297>
6. Марухленко О. Стратегічне планування у вищих освітніх закладах. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2017. № 3. С. 256–265. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2017.3.256.e65>
7. Ковтун О.В., Сидоренко С.І. Незалежне оцінювання якості освітніх послуг здобувачами вищої освіти: досвід та перспективи. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2018. Вип. 1 (12). С. 52–60.
8. Ревенко Т.В. Сутність та основні складові освітнього процесу у закладах вищої освіти України. *Теорія та практика державного управління*. 2018. Вип. 3 (62). С. 44–53.
9. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія / Саснко Н.С., Голуб Т.П., Лавриш Ю.Е., Лук'яненко В.В., Литовченко І.М. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2022. 220 с.
10. Калашнікова С., Базелюк Н., Базелюк О. та ін. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика: монографія / за наук. ред. Калашнікової С. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 255 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/TE.2023>
11. Штефан Л.А., Борзенко О.П. Особливості організації дистанційного навчання студентської молоді в Канаді: ретроспективний аналіз: монографія. Харків : ХНАДУ, 2015. 219 с.
12. Професійний розвиток персоналу підприємств в системі мотиваційного менеджменту: колективна монографія / М.В. Семикіна, С.В. Дудко, А.А. Орлова та ін. Кропивницький : КОД, 2021. 440 с.
13. Мусіна Л.А., Ямчук А.В., Кваша Т.К. Взаємний вплив економіки та природного середовища в сучасному світі: політика, стратегії, технології : монографія. Київ : УкрІНТЕІ, 2012. 260 с.

14. Okulicz-Kozaryn W., Korneliuk B., Kupczyk T., Kalaman O., Jasinowski A., Artyukhov A., Artyukhova N., Malovychko A., Volk I. Threat of Artificial Intelligence to the higher education services: statistical analyses in selected Eastern European countries. *Modern management system*. 2023. № 4. Vol. 18. P. 89–104. DOI: <https://doi.org/10.37055/nsz/188844>
15. Каламан О.Б., Ковтун О.О. Теоретичний аналіз оптимізації управління бізнес-процесами підприємства в парадигмі процесного підходу. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct79-26>
16. Козубовська І.В., Стойка О.Я. Трансформаційні процеси в системі вищої освіти США: монографія. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2014. 228 с.
17. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія / А.П. Джурило, О.З. Глушко, О.І. Локшина та ін. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 192 с.

References:

1. Karamysheva D. V. (eds.) (2020) *Teoretyko-metodychni zasady zabezpechennya yakosti osvity* [Theoretical and methodological principles of ensuring the quality of education]. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU “Magistr”. (in Ukrainian)
2. Zozulyak-Sluchyk R. V. (2019) *Formuvannya profesijnoyi etyky majbutnix socialnyx pracivnykiv v universytetax* [Formation of professional ethics of future social workers in universities]. Ivano-Frankivsk : NAIR. (in Ukrainian)
3. Guczan L. A., Morin O. L., Oxrimenko Z. V., Parxomenko O. M., Grycenok L. I., Tkachuk I. I. (2016) *Profesijne samovyznachennya uchnivskoyi molodi v umovax osvitnogo okruhu* [Professional self-determination of students in the context of an educational district]. Kharkiv : “Drukarnya Madryd”. (in Ukrainian)
4. Rebuyx L. Z. (eds.) (2022) *Innovacijni tehnologiyi navchannya v umovax modernizaciyi suchasnoyi osvity* [Innovative learning technologies in the context of modernization of modern education]. Ternopil: ZUNU. (in Ukrainian)
5. Lagodynskyj O. S., Zinchenko A. A. (2023) *Formuvannya diagnostychnoyi kompetentnosti majbutnogo vykladacha zakladu vyshhoyi osvity yak problema pedagogiky* [Formation of diagnostic competence of a future teacher of a higher education institution as a problem of pedagogy]. *Academic Visions*, vol. 21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8143297> (in Ukrainian)
6. Maruxlenko O. (2017) *Strategichne planuvannya u vyshhyx osvitnix zakladax* [Strategic planning in higher education institutions]. *Open educational e-environment of a modern university*, vol. 3, pp. 256-265. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2017.3.256.e65> (in Ukrainian)
7. Kovtun O. V., Sydorenko S. I. (2018) *Nezalezhne ocynuvannya yakosti osvitnix poslug zdobuvachamy vyshhoyi osvity: dosvid ta perspektivy* [Independent assessment of the quality of educational services by higher education applicants: experience and prospects]. *Bulletin of the National Aviation University*, vol. 1 (12), pp. 52-60. (in Ukrainian)
8. Revenko T. V. (2018) *Sutnist ta osnovni skladovi osvitnogo procesu u zakladax vyshhoyi osvity Ukrainy* [The essence and main components of the educational process in higher education institutions of Ukraine]. *Theory and practice of public administration*, vol. 3 (62), pp. 44–53. (in Ukrainian)
9. Sayenko N. S., Golub T. P., Lavrysh Yu. E., Luk’yanenko V. V., Lytovchenko I. M. (2022) *Integraciya cyfrovix tehnologij v osvitnij proces: vyklyky ta perspektivy* [Integration of digital technologies into the educational process: challenges and prospects]. Kyiv: Vyd-vo “Centr uchbovoyi literatury”. (in Ukrainian)
10. Kalashnikova S., Bazelyuk N., Bazelyuk O. etc. (2023) *Vdoskonalennya vykladannya u vyshhij osviti: teoriya ta praktyka* [Improving Teaching in Higher Education: Theory and Practice]. Kyiv: Instytut vyshhoyi osvity NAPN Ukrainy. DOI: <https://doi.org/10.31874/TE.2023> (in Ukrainian)
11. Shtefan L. A., Borzenko O. P. (2015) *Osoblyvosti organizaciyi dystancijnogo navchannya studentskoyi molodi v Kanadi : retrospektyvnyj analiz* [Peculiarities of organizing distance learning for students in Canada: a retrospective analysis]. Kharkiv: XNADU. (in Ukrainian)
12. Semykina M. V., Dudko S. V., Orlova A. A. etc. (2021) *Profesijnij rozvytok personalu pidpryyemstv v systemi motyvaciynogo menedzhmentu* [Professional development of enterprise personnel in the motivational management system]. Kropyvnyczkyj: KOD. (in Ukrainian)
13. Musina L. A., Yamchuk A. V., Kvasha T. K. (2012) *Vzayemnyj vplyv ekonomiky ta pryrodnogo seredovyssha v suchasnomu sviti : polityka, strategiyi, tehnologiyi* [Mutual influence of economy and natural environment in the modern world: politics, strategies, technologies]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)
14. Okulicz-Kozaryn W., Korneliuk B., Kupczyk T., Kalaman O., Jasinowski A., Artyukhov A., Artyukhova N., Malovychko A., Volk I. (2023) Threat of Artificial Intelligence to the higher education services: statistical analyses in selected Eastern European countries. *Modern management system*, no. 4, vol. 18, pp. 89–104. DOI: <https://doi.org/10.37055/nsz/188844>
15. Kalaman O. B., Kovtun O. O. (2024) *Teoretychnyj analiz optymizaciyi upravlinnya biznes-procesamy pidpryyemstva v paradygmi procesnogo pidxodu* [Theoretical analysis of optimization of enterprise business process management in the process approach paradigm]. *Market infrastructure*, vol. 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct79-26> (in Ukrainian)
16. Kozubovska I. V., Stojka O. Ya. (2014) *Transformacijni procesy v systemi vyshhoyi osvity SShA* [Transformational processes in the USA higher education system]. Uzhgorod: Uzhgorodskij nacionalnyj universytet. (in Ukrainian)
17. Dzhurylo A. P., Glushko O. Z., Lokshyna O. I. etc. (2018) *Transformacijni procesy u shkilnij osviti krayin Yevropejskogo Soyuzu ta SShA* [Transformational processes in school education in the European Union and the USA]. Kyiv: TOV “KONVI PRINT”. (in Ukrainian)

Kalaman Olga, Zerkina Oksana
International Humanitarian University, Odesa

CONCEPTUAL APPROACHES TO INTERPRETING THE CONCEPT OF EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The relevance of the separation of the direction of the above research is largely due to the role and place of higher education institutions in the system of building society and educating the future generation. The purpose of the above research is to clarify, systematize and substantiate conceptual approaches to interpreting the concept of the effectiveness of higher education institutions. The presented study uses methods of a partial descriptive analytical approach using an instrument that differs in terms of the dimensions covered by the study and the time period. Thus, today higher education institutions occupy a system-forming place in the formation and development of each country. It is important to understand that this applies to both developed and developing countries. The article considers conceptual approaches to interpreting the concept of the effectiveness of higher education institutions. The vision of many leading scientists of our time is presented, the concept is defined, the peculiarities of understanding this term in relation to higher education institutions are identified and systematized. The key components of the concept of effectiveness for higher education institutions are clarified and it is proven what exactly should be evaluated in this concept. The argumentation is provided regarding the need to determine the level of effectiveness and build a policy of a favorable educational and scientific environment in higher education institutions in the future. The analysis of the results of the survey among higher education applicants is presented and the level of their assessment in the current educational environment is shown. Recommendations are given on the areas of improving the educational environment regarding the functioning of HEIs in the area of using the appropriate technological factor and content of distance learning together with the development of digital technologies. It is proven that the use of the appropriate technological factor and content of distance learning together with the development of digital technologies and linking it to the website of international universities, where it works to support Ukrainian universities, will help higher education institutions function more effectively in the modern educational environment.

Keywords: *performance management, efficiency of higher education institutions, educational environment, efficiency of educational activities, efficiency, quality of education, efficiency of HEIs, higher education, education, higher education institutions, evaluation of HEIs, efficiency of higher education institutions, efficiency management, management, efficiency assessment.*

JEL classification: A20, H21